

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

БУСНЮК СВІТЛАНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 336.62:658.14

**ФІНАНСОВИЙ КАПІТАЛ КЛАСТЕРІВ:
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

ЛЬВІВ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Луцькому національному технічному університеті
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент
Лещук Віктор Пилипович,
Тернопільський національний економічний університет,
директор Луцької філії.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Іонін Євген Євгенович,
Донецький національний університет (м. Вінниця),
завідувач кафедри обліку, аналізу та аудиту;

кандидат економічних наук
Дрозд Наталія Володимирівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
асистент кафедри фінансів.

Захист дисертації відбудеться "7" жовтня 2015 р. о 11.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, проспект Свободи, 18, ауд.115.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий "5" вересня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

проф. В.Й. Плиса

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інтеграція є закономірним етапом еволюції економічних систем, характеризує їхній сучасний стан і тенденції у розвитку як світової, так і національної економіки. Інтеграційні процеси значною мірою обумовлені тим, що будь-яка інтегрована економічна система набуває таких нових системних якостей, яких не має жодний із утворюючих її елементів, відповідає прагненням суб'єктів господарювання щодо підвищення конкурентних переваг, максимізації прибутку та мінімізації витрат. Результатом інтеграції є формування інтегрованих структур бізнесу, які змінюються відповідно до потреб конкретних економічних систем і рівня розвитку економічної науки. Особливий інтерес у сучасних економічних реаліях становить територіально-виробнича інтеграція суб'єктів господарювання, результатом якої є створення кластерів – кооперації виробничих, фінансових, наукових і державних установ у конкретному регіоні.

Для успішної діяльності кластерів важливе значення має формування у їхньому розпорядженні необхідного фінансового капіталу. На думку більшості науковців і практиків недостатня величина або обмежений доступ до фінансового капіталу, його низька мобільність та ефективність використання в реальному секторі економіки є одним із основних стримуючих факторів розвитку бізнесу в Україні. Ці проблеми є актуальними і для кластерів. Їх створення та діяльність передбачає поєднання фінансового капіталу суб'єктів господарювання різних форм власності, галузей та напрямів діяльності.

Проблеми, пов'язані з функціонуванням капіталу загалом і фінансового капіталу як його важливої складової, стали об'єктом дослідження багатьох вчених-економістів. В їхній основі роботи класиків економічної науки Е. Бем-Баверка, Дж. Б. Кларка, А. Маршалла, Д. Рікардо, А. Сміта, Дж. Хікса та інших. Їхнім продовженням є дослідження, які проводили сучасні зарубіжні та вітчизняні науковці, серед яких Л. Алексеєнко, І. Балабанов, Р. Барр, В. Белоліпецький, І. Бланк, Е. Борисов, О. Ватаманюк, Ю. Воробйов, В. Дем'янишин, Н. Дрозд, І. Зятковський, Є. Іонін, М. Крупка, В. Лещук, І. Михасюк, В. Мотильов, С. Мочерний, А. Пересада, В. Плиса, А. Поддєрьогін, Б. Пшик, А. Хоронжий та інші.

Питання динаміки інтеграційних процесів в економічних системах, специфіки формування та функціонування різних видів інтегрованих структур, у тому числі кластерів досліджуються у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів як А. Вебер, Н. Внукова, М. Войнаренко, Л. Ганущак-Єфіменко, В. Геєць, М. Енрайт, Н. Кизим, С. Кропельницька, В. Пономаренко, М. Портер, Л. Птащенко, Г. Семенов, С. Соколенко, І. Ткачук, В. Третяк, Т. Ускова, Л. Федулова, Й. Шумпетер.

Водночас існує потреба в удосконаленні та поглибленні теоретико-методологічних засад формування фінансового капіталу територіально-інтегрованих структур бізнесу, узагальненні особливостей функціонування кластерів в ринковій економіці та джерел фінансування їхнього розвитку, обґрунтуванні практичних рекомендацій та науково-методичних підходів щодо формування оптимальної величини фінансового капіталу кластерів та

забезпечення його ефективного використання. Необхідного висвітлення потребують також питання регулювання діяльності кластерів в економіці України.

Актуальність цих проблем зумовила вибір теми дисертаційної роботи, окреслила його мету, конкретні завдання та методи розв'язання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Результати проведеного автором комплексного дослідження теоретичних і практичних аспектів функціонування кластерів, зокрема положення щодо теоретико-методологічних засад формування та функціонування кластерів та оцінки їх ролі і значення у розвитку національної економіки, теоретичні засади формування та функціонування фінансового капіталу кластерів у процесі діяльності, використано у науково-дослідній темі «Проблеми функціонування та розвитку економічних систем» (ДР №0111U008261) Львівської комерційної академії Центральної спілки споживчих товариств України.

Напрацювання, що стосуються підходів до формування фінансового капіталу в обсягах, достатніх для фінансового забезпечення реалізації інноваційних проектів в рамках інтегрованих виробничо-господарських структур, його розподілу із використанням економіко-математичних моделей використано у комплексному проекті, який виконувався Луцьким національним технічним університетом та Тернопільським національним технічним університетом ім. Івана Пулюя «Розроблення технічних засобів для екологоощадних способів сівби та садіння сільськогосподарських культур» (ДР № 0113U000339С).

Мета дослідження – обґрунтування теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій щодо формування і використання фінансового капіталу кластерів.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких **завдань:**

- розкрити сутність і зміст поняття «фінансовий капітал кластера», визначити основні джерела та виокремити загальні особливості його формування;

- розробити методологічні підходи щодо дослідження фінансового капіталу кластерів у процесі їхньої діяльності;

- оцінити стан та тенденції фінансового забезпечення розвитку національної економіки України, перебіг та особливості інтеграційних процесів та їхній вплив на стан економічної системи держави;

- виокремити, на основі аналізу функціонування кластерів у провідних економіках світу, особливості їхнього створення та діяльності, джерела фінансування та обґрунтувати пропозиції щодо можливості імплементації світового досвіду у вітчизняну практику;

- узагальнити проблеми, що стосуються функціонування кластерів в національній економіці України, розкрити характерні риси та особливості формування і використання фінансового капіталу в процесі фінансово-господарської та інвестиційної діяльності;

- сформулювати практичні підходи щодо формування оптимальної

величини фінансового капіталу кластерів і забезпечення ефективного його використання;

- визначити критерії та запропонувати економіко-математичні моделі щодо розподілу фінансових результатів використання фінансового капіталу кластера з урахуванням вкладу окремих учасників та необхідності забезпечення їхнього подальшого розвитку з урахуванням інтересів кластера загалом;

- обґрунтувати пропозиції щодо регулювання окремих аспектів створення та діяльності кластерів в економіці України, забезпечення ефективної діяльності, формування фінансового капіталу та розподілу фінансових результатів його використання.

Об'єктом дослідження є процес формування та використання фінансового капіталу кластерів.

Предмет дослідження – теоретичні, методологічні та прикладні засади формування й використання фінансового капіталу у кластерах.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у процесі наукового дослідження використовувалися такі загальнонаукові та спеціальні методи: *наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу і синтезу* – при дослідженні теоретичних основ інтеграції та сутності кластера, розкритті сутності «фінансового капіталу», формулюванні методологічних принципів, які покладені в основу побудови дослідження фінансового капіталу кластерів; *функціонального та системного аналізу* – при виокремленні особливостей і закономірностей формування та функціонування кластера; *метод історизму* – при висвітленні трансформації поглядів представників різних економічних шкіл щодо тлумачення категорії «фінансовий капітал» і процесу його функціонування в економічних системах; *порівняльного аналізу* – для аналізу наукових теорій та підходів до дослідження фінансового капіталу кластерів; *систематизації та узагальнення* – в дослідженні світового й вітчизняного досвіду формування та функціонування кластерів для виявлення особливостей їхнього фінансового забезпечення; *графічний метод* застосовано для візуалізації даних щодо стану фінансового забезпечення розвитку економіки України, основних показників функціонування кластерів у світовій економіці та інтерпретації отриманих результатів; *економіко-статистичного аналізу* – для дослідження тенденцій фінансового забезпечення розвитку економіки України та економічних районів, їхніх основних макроекономічних показників і природно-ресурсного потенціалу; *формалізації та економіко-математичного моделювання* – для побудови оптимізаційної моделі процесу формування фінансового капіталу кластерів за обраним критерієм.

Інформаційну базу дослідження склали нормативні і законодавчі акти державних органів управління, офіційні статистичні дані, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів з досліджуваної проблематики, ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці та обґрунтуванні теоретико-методологічних положень і науково-практичних рекомендацій щодо формування й використання фінансового капіталу у кластерах. Основні положення дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у такому:

удосконалено:

- визначення сутності «фінансового капіталу кластера», яке на відміну від існуючих поглядів враховує ознаки його функціонування, сутність та особливості формування фінансового капіталу окремих учасників інтегрованої структури. На основі цього обґрунтовано роль фінансового капіталу в діяльності кластера, досягненні визначених цілей, окреслено підходи до розподілу фінансових результатів діяльності в інтересах всіх учасників інтегрованої структури;

- методологічні та методичні підходи до дослідження фінансового капіталу кластера, відмінністю яких є його розгляд як відкритої та динамічної системи, котрій притаманні елементи невизначеності. Це дало змогу сформулювати практичні пропозиції щодо формування оптимальної величини фінансового капіталу кластера для забезпечення результативної фінансово-господарської діяльності інтегрованої структури;

- класифікацію моделей формування фінансового капіталу кластерів на основі дослідження їхньої діяльності у провідних економіках світу. У поєднанні із виокремленням особливостей функціонування аналогічних структур у національній економіці України, оцінкою стану та тенденцій фінансового забезпечення їхньої діяльності це дало можливість сформулювати пропозиції щодо адаптації світового досвіду до реалій вітчизняної економіки.

набули подальшого розвитку:

- методичні підходи до оцінки фінансового капіталу у процесі діяльності кластерів, формування його оптимальної величини за критерієм максимізації фінансового результату, на основі чого сформульовано пропозиції щодо підвищення ефективності його використання у процесі фінансово-господарської та інвестиційної діяльності;

- науково-методичний підхід до оптимізації формування та використання фінансового капіталу кластерів, за результатами якого запропоновано економіко-математичну модель розподілу фінансових результатів його використання з урахуванням інтересів учасників кластера і необхідності забезпечення потреб розвитку достатнім фінансовим капіталом;

- напрямки регулювання діяльності кластерів з урахуванням реального стану та потреб розвитку національної економіки України, на базі розмежування функцій держави та суб'єктів господарювання, що входять до складу кластера та обґрунтування необхідності застосування ринкових механізмів регулювання їхньої діяльності.

Практичне значення одержаних наукових результатів. Сформульовані в роботі положення та пропозиції мають рівень практичних рекомендацій. Їхня реалізація сприятиме впровадженню кластерів в національну економіку та регулюванню окремих сторін діяльності. Запропонована економіко-математична модель оптимізації формування фінансового капіталу і пропозиції щодо складу та структури кластера дадуть змогу суб'єктам управління приймати обґрунтовані рішення у процесі побудови організаційної структури кластера та формування оптимальної величини фінансового капіталу з метою його ефективного використання для реалізації визначеної стратегії розвитку

об'єднання.

Основні теоретичні положення дисертації використано у навчальному процесі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки під час викладання дисциплін: «Фінанси», «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання» (довідка №03-31/02/4232 від 31.12.2014 р.).

Наукові результати дисертаційної роботи використано у діяльності ТОВ «ВО «Ковельсьільмаш» для формування оптимальної величини фінансового капіталу, розподілу фінансових результатів та оцінки ефективності його використання (довідка №50/01-4201 КСМ від 22.12.2014 р.). Фондом Підтримки Підприємництва Ковельщини «Бізнес-Центр-Софт» використано положення щодо регулювання окремих аспектів створення та діяльності кластерів із врахуванням стану та потреб економіки регіону, визначення джерел формування фінансового капіталу та розподілу фінансових результатів його використання в інтегрованій структурі (довідка №17 від 22.12.2014 р.). Результати дисертаційної роботи прийнято до розгляду Департаментом фінансів Волинської ОДА у частині пропозицій щодо державного регулювання функціонування кластерів та формування оптимальної величини їх фінансового капіталу для реалізації поставлених завдань (довідка № 656/10-21/2-15).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею. Усі наукові результати, викладені в ній, отримано автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень автора, що відображається у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження обговорювалися та отримали схвалення на таких всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми розвитку регіональних АПК» (м. Луцьк, 2011 р.); «Управлінські аспекти підвищення національної конкурентоспроможності» (м. Сімферополь, 2011 р.); «Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика» (м. Харків, 2011 р.); «Стратегія подолання економічної кризи: сутність та практичне застосування» (м. Одеса, 2012 р.); «Економічний дисбаланс країни: проблеми та шляхи вирішення» (м. Львів, 2012 р.); «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики» (м. Харків, 2012 р.); «Управління стійким розвитком регіону: стан, проблеми, перспективи» (м. Павлоград, 2012 р.); «Сталий розвиток підприємств, регіонів, країн» (м. Дніпропетровськ, 2012 р.).

Публікації. За результатами проведених досліджень автором опубліковано 17 наукових праць: з них 8 у фахових виданнях України, одна публікація у закордонному виданні та 8 – тези конференцій, загальним обсягом 5,61 д.а., з них 4,66 д.а. належить особисто автору.

Структура дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 222 найменувань та 8 додатків. Повний обсяг дисертації викладено на 229 сторінках комп'ютерного тексту. Основна частина дисертації складає 192 сторінки та містить 22 рисунка, 37 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, окреслено методи вирішення наукової проблеми, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, а також відображено ступінь апробації положень дисертації.

У першому розділі роботи *«Теоретико-методологічні засади формування фінансового капіталу територіально-інтегрованих структур бізнесу»* розкрито понятійно-категорійний апарат дослідження фінансового капіталу кластерів, розглянуто теоретико-методологічні засади функціонування кластерів, особливості та джерела формування їхнього фінансового капіталу.

Виокремлено основні ознаки фінансового капіталу: характеристика його як продукту розподільчих відносин, що виступає економічною базою функціонування не лише окремо взятого суб'єкта господарювання, а й об'єктивною умовою розвитку держави та суспільства, грошова природа, ознаки фіктивності, опосередкування відносин власності та відносин позики. На основі аналізу теоретичних підходів до тлумачення фінансового капіталу як конкретної економічної категорії, особливостей його функціонування та специфічних ознак, фінансовий капітал визначено як продукт розподільчих відносин, виражений у грошовій формі, який проявляє себе у процесі матеріального виробництва, використовується та формується для забезпечення відтворювального процесу та ефективної виробничо-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Дослідження сутності фінансового капіталу кластерів в роботі ґрунтується не тільки на виокремленні особливостей його формування, сутності та значенні фінансового капіталу окремих учасників для успішної діяльності інтегрованої структури, але також враховуються особливості функціонування кластера як конкретного суб'єкта господарювання. А саме: територіальна локалізація, добровільні, договірні засади формування, спеціалізація, функціональна взаємопов'язаність та взаємодія, інноваційна спрямованість, завершений виробничий цикл, одночасність процесів конкуренції та кооперації. За результатами проведеного дослідження кластер визначено як територіальну виробничу систему, створену на засадах добровільної, договірної, партнерської взаємодії виробничих компаній, науково-дослідних, освітніх, фінансово-кредитних установ, громадських та інноваційних організацій, що характеризується спільною стратегією розвитку та функціонує для забезпечення інтересу кожного з її учасників і структури загалом.

Встановлено, що формування фінансового капіталу кластерів визначається особливостями, які відображено на рис.1.

Визначено джерела формування фінансового капіталу кластерів, які поділяються на власні (власні кошти підприємств-учасників кластера, прибуток від виробничо-господарської та фінансової діяльності, пайові та членські внески суб'єктів кластера, кошти статутного та амортизаційного фондів, кошти координаційного центру від основної діяльності, внутрішнє запозичення за рахунок власних джерел), позикові (банківські та комерційні позики, лізингові

угоди, андеррайтинг) та залучені джерела (субвенції та державне інвестування, кошти регіональних і місцевих організацій сприяння економічного розвитку, кошти міжнародних цільових фондів, кошти венчурних фондів, «бізнес-ангелів», інша безоплатна фінансова допомога).

Рис.1. Особливості формування фінансового капіталу кластерів

Примітка. Розроблено автором

З врахуванням вищевказаного фінансовий капітал кластера визначено як єдину систему, яка складається з окремих підсистем, що представляють собою частину фінансового капіталу окремих учасників інтегрованої структури, виділеного ними на добровільних, договірних засадах для реалізації конкретних завдань та досягнення спільних, наперед визначених цілей соціально-економічного розвитку.

У **другому розділі** – «Особливості функціонування кластерів в ринковій економіці» проаналізовано функціонування кластерів в провідних країнах світу та національній економіці, джерела фінансування їхньої діяльності, а також стан та тенденції фінансового забезпечення розвитку економіки України.

Дослідивши світовий досвід функціонування кластерів з'ясовано, що лідерами за їхньою кількістю є країни Західної Європи та Північної Америки. В Східній Європі та країнах СНГ формування кластерів перебуває на етапі становлення. Виявлено, що кластери Північноамериканського регіону відіграють домінуючу роль в економіці регіону, характеризуються високою інноваційністю, виробництвом експортоорієнтованої, конкурентоспроможної продукції. Основне джерело фінансування – це кошти венчурних компаній. Функціонування кластерів Західноєвропейського регіону характеризується активною участю державних та міждержавних організацій в їхній діяльності, у тому числі – формуванні фінансового капіталу. У Східній Європі провідна роль

у формуванні кластерів відводиться державі, а в структурі джерел формування фінансового капіталу основними є закордонні інвестиції, кошти Структурного фонду ЄС, які виділяються під конкретні програми на безоплатній основі.

На основі систематизації світового досвіду формування фінансового капіталу кластерів виокремлено низку моделей формування фінансового капіталу за такими ознаками: превалювання джерел фінансового капіталу (власні, кредитні, державні, фондові, регіональні), орієнтир на фінансові інститути (самостійна, програмна, державно-приватна), домінування національної приналежності фінансового капіталу (національний, іноземний).

В Україні переважає самостійна модель формування фінансового капіталу кластерів із переважанням власних джерел в структурі із частковим залученням коштів міжнародних програм економічного розвитку. На основі узагальнення позитивного світового досвіду функціонування кластерів та формування їхнього фінансового капіталу обґрунтовано пропозиції щодо його використання у вітчизняній практиці за такими напрямками: розробка програм та концепцій впровадження кластерів в національну економіку, побудова ефективної системи управління фінансовим капіталом в межах кластера, використання державно-приватної моделі формування фінансового капіталу кластера із переважанням власних коштів суб'єктів у структурі та обов'язковим залученням до складу фінансово-кредитних установ, посилення співпраці вітчизняних суб'єктів господарювання із міжнародними організаціями сприяння розвитку кластерів, формування та функціонування приватних інноваційно-інвестиційних, венчурних фондів, використання інструментів фінансового ринку для залучення фінансового капіталу, сприяння лібералізації та формуванню національного фондового ринку.

Дослідження, проведені в роботі, свідчать, що кластери, як результат інтеграції суб'єктів господарювання, не набули поширення в Україні, а знаходяться на ранніх етапах становлення. Відповідно до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України функціонує 29 кластерів, які зареєстровані переважно у формі асоціацій та громадських організацій. Ініціаторами їх формування є переважно регіональні торгово-промислові палати, підприємці та (або) міжнародні організації, науково-дослідні та вищі навчальні заклади. Джерелами формування фінансового капіталу вітчизняних кластерів є власні кошти підприємств-учасників, кошти міжнародних організацій та програм, спонсорська допомога бізнес-структур, благодійні внески юридичних і фізичних осіб, дотації та субсидії з державного та місцевих бюджетів. При цьому механізм формування фінансового капіталу децентралізований. Кожен суб'єкт кластера самостійно здійснює пошук та залучення фінансового капіталу, веде фінансову звітність і відповідає за результати його використання.

На процеси формування та використання фінансового капіталу кластерів в економічній системі України суттєво впливають ті процеси, що проходять у її розвитку. Аналіз соціально-економічного розвитку України у 2008-2014 роках свідчить про наростання негативних тенденцій: зниження ВВП у 2014 р. на 6,8 %, обсягів промислового виробництва на 10,7 %, збільшення частки

збиткових підприємств та негативного сальдо їхньої діяльності. Це зумовлено впливом низки соціально-політичних та економічних факторів: військовий конфлікт на Сході, зростання зовнішніх боргових зобов'язань, зниження частки експортоорієнтованої продукції, зменшення валютних резервів, як результат – девальвація національної грошової одиниці та стрімкий ріст споживчих цін на кінець періоду, що аналізується.

Виявлено, що різного роду інтегровані структури (корпорації, концерни, інші об'єднання) не набули широкого розповсюдження у національній економіці України (табл. 1).

Таблиця 1.

Кількість інтегрованих структур в економіці України за 2008-2014 р.р.
відповідно до організаційно-правової форми, шт.

Організаційно-правова форма	Роки						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Асоціація	2751	3057	3125	3180	3222	3194	3234
Корпорація	824	862	866	872	862	852	836
Консорціум	80	89	92	92	94	93	94
Концерн	406	396	390	387	373	359	350
Інші об'єднання юридичних осіб	1971	1717	1634	1598	1532	1412	1365
Всього	6032	6121	6107	6129	6083	5910	5879

Примітка: складено автором на підставі даних Державної служби статистики України.

У значній мірі це обумовлено не тільки негативними тенденціями у розвитку економіки, але і процесами концентрації промислового виробництва. Частка великих підприємств склала у 2013 році 42,4 % загального обсягу реалізованої промислової продукції (у 2010 році – 41,6 %), із часткою зайнятого населення 32,2 % в загальній чисельності зайнятого населення країни (у 2010 році – 30,6 %) (табл.2).

Таблиця 2.

Основні структурні показники діяльності великих підприємств в Україні
у 2010-2013 р.р.

Показник	2010		2011		2012		2013	
	всього	%	всього	%	всього	%	всього	%
Обсяг реалізованої продукції, млрд грн	1 401,6	41,6	1 775,8	44,5	1 761,1	41,9	1 717,4	42,4
Кількість зайнятих працівників, тис. чол.	2400,3	30,6	2 449,0	31,4	2 484,2	32,8	2 383,7	32,2

Примітка: складено автором на підставі даних Державної служби статистики України.

Активізація процесів формування інноваційних територіально-інтегрованих структур є можливою за умови формування достатнього обсягу фінансового капіталу для забезпечення ефективного функціонування та реалізації проектів кластерів. Аналіз розвитку банківської системи (табл. 3) як

основного джерела формування позикового фінансового капіталу суб'єктів господарювання в економіці України протягом 2008-2014 р. р. свідчить про погіршення її фінансового стану та ліквідності. Величина регулятивного та статутного капіталу банків знизилася на 8,5 % та 2,8 % відповідно у 2014 р. в порівнянні із 2013 р., а фінансовий результат діяльності становив - 52,9 млрд грн. Протягом періоду, що аналізується відбуваються позитивні зміни у формуванні кредитного портфеля комерційних банків (у 2014 р. його обсяг зріс на 95 млрд грн., або на 9,4 % в порівнянні із 2013 р.). Зросли також обсяги та частка кредитів наданих суб'єктам господарювання: у 2014 році на 12,9 % із часткою 79,8 %. Обсяг кредитів виданих фізичним особам зріс у 2014 р. на 6,3 %, а частка в загальній величині виданих кредитів зменшилася і дорівнює 20,24 %.

Таблиця 3.

Основні показники розвитку банківської системи України
у 2008-2014 р.р.

Показники	Роки						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість зареєстрованих банків	184	182	176	176	176	180	163
Кількість банків з іноземним капіталом	53	51	55	53	53	49	51
Кількість банків із 100% іноземним капіталом	17	18	20	22	22	19	19
Власний капітал, млрд грн	119,3	115,2	137,8	155,5	169,3	192,6	148,0
Статутний капітал, млрд грн	82,5	119,2	145,9	171,9	175,2	185,2	180,2
Регулятивний капітал, млрд грн	123,1	135,8	160,9	178,5	178,9	204,9	188,9

Примітка: складено автором на підставі даних Статистичного бюлетеня (електронне видання) НБУ.

Зростання даних показників не пов'язано із зростанням реальних обсягів кредитування, а відбулося у зв'язку із суттєвою девальвацією національної грошової одиниці, що в свою чергу позначилося на зростанні кредитних залишків у гривневому еквіваленті. Суттєвою характеристикою банківської системи України є висока ступінь концентрації банків в економічно розвинених районах, недостатня кількість на периферії та повна їхня відсутність у регіонах із сільськогосподарською спеціалізацією.

У **третьому розділі** «*Оптимізація формування фінансового капіталу кластерів та регулювання їхньої діяльності в Україні*» сформульовано методичні підходи до формування оптимальної величини фінансового капіталу та пропозиції щодо підвищення ефективності його використання в процесі функціонування інтегрованої структури, запропоновано економіко-математичну модель оптимізації формування та розподілу фінансового капіталу кластера відповідно до обраного критерію, обґрунтовано напрямки регулювання створення та діяльності кластерів з урахуванням реального стану та потреб національної економіки.

Величина фінансового капіталу кластера, достатня для забезпечення досягнення поставлених цілей, визначається на етапі створення інтегрованої структури бізнесу. При цьому необхідно враховувати і ряд факторів, що суттєво

впливають на загальну величину фінансового капіталу: необхідність забезпечення його оптимальної величини за вибраним критерієм, наявність та дієвість функціональних взаємозв'язків між окремими членами кластера, визначення результатів використання фінансового капіталу та оцінки вкладу окремих учасників кластера у його формування, підходи до розподілу фінансових результатів діяльності кластера та визначення напрямків їхнього використання. У якості критерію оптимізації величини фінансового капіталу кластера доцільно використовувати прибуток як якісний, результативний показник, який найбільш повно відображає якісні та кількісні параметри використання фінансового капіталу

Процес оптимізації формування фінансового капіталу кластера може мати вигляд алгоритму, який відображений на рис.2.

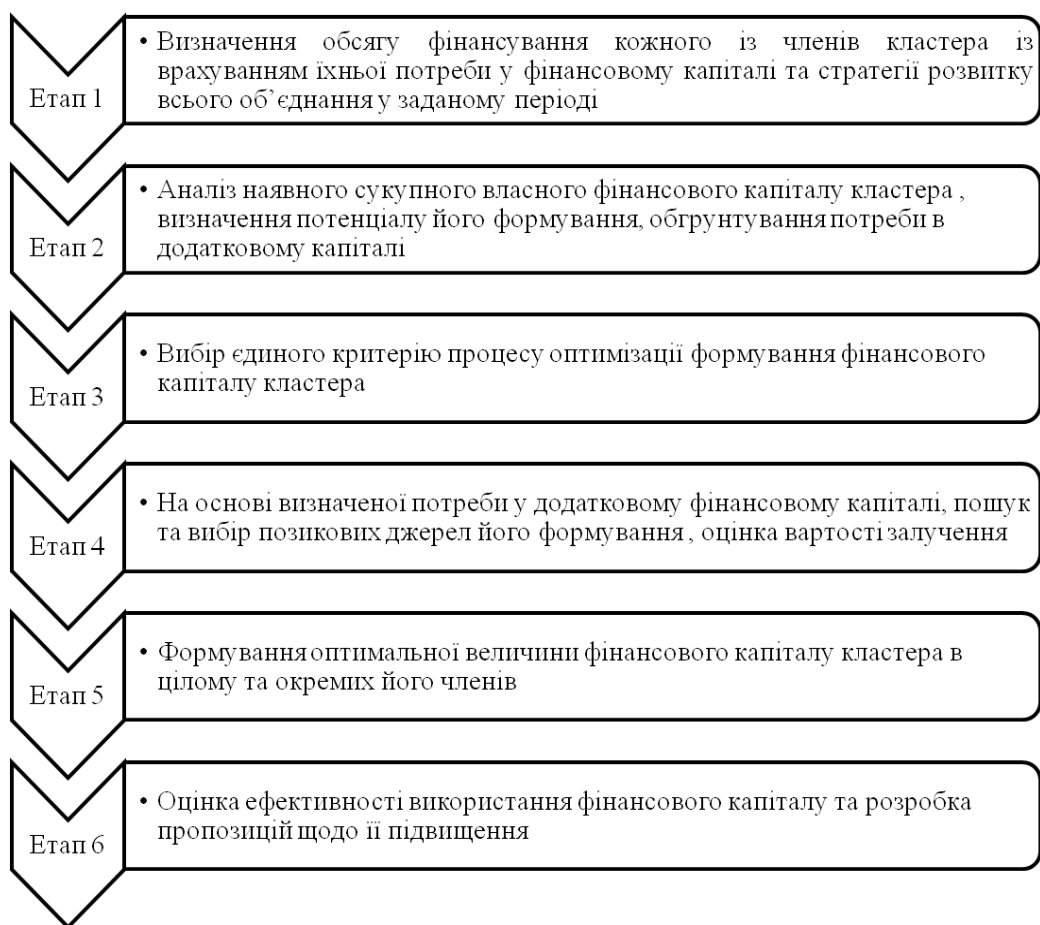

Рис.2. Алгоритм оптимізації процесу формування фінансового капіталу кластера

Примітка. Розроблено автором

Сформульовано пропозиції щодо підвищення ефективності використання фінансового капіталу кластера, які реалізуються через управління його фінансовими потоками, трансакційними витратами, складом та структурою.

Підходи до формування фінансового капіталу кластера, порядок розподілу результатів його використання (у відповідності до вкладу кожного суб'єкта господарювання в результаті діяльності інтегрованої структури та реальних їхніх потреб) визначаються на етапі формування інтегрованої структури бізнесу

і відображаються у засновницьких документах. В основу вирішення цих завдань покладено певний алгоритм, що дає можливість використання елементів економіко-математичного моделювання оптимізації процесу формування та розподілу фінансового капіталу.

Оскільки управління фінансовим капіталом носить певні елементи невизначеності, для оптимального управління його формуванням та використанням слід задати не конкретне значення, а верхнє та нижнє значення показників, які характеризують окремі аспекти цієї діяльності. У цих інтервалах здійснюється діяльність по забезпеченню максимально ефективного використання фінансового капіталу, яку можна відобразити за допомогою цільової функції, для реалізації якої необхідно зробити певні узагальнення. У відповідності до них функціонує кластер, який складається із n структуроутворюючих елементів, і функціонування їх відбувається в T часових періодах. Відповідно i – це індекс величини фінансового капіталу, $i = \overline{1, n}$; t – індекс періоду у якому формується фінансовий капітал, $t = \overline{1, T}$. В економіко-математичній моделі розглядається ситуація, коли відомою величиною є обсяг фінансового капіталу, який може бути виділений i -ому об'єкту у визначеному періоді – q_i та ліміт фінансового капіталу структури всього у t – періоді кожного місяця – l_t . При цьому загальний обсяг виділеного фінансового капіталу позначається через Q , а нижня та верхня границі фінансування i -ого об'єкту у t – періоді через α_{it}, β_{it} . Запропонована задача оптимізації передбачає визначення оптимального обсягу фінансового капіталу, яка б забезпечила отримання максимального прибутку із врахуванням дії фактора часу за наявного в інтегрованій структурі фінансового капіталу:

$$\sum_{i=1}^n \sum_{t=1}^T p_{it} x_{it} \rightarrow \max \quad (1)$$

де x_{it} – шукана оптимальна величина фінансового капіталу для кожного із структуроутворюючих елементів у t - періоді; p_{it} – розмір економічного ефекту (отриманого прибутку) i -ого об'єкту у t - періоді, який припадає на 1 грн вкладеного у виробничий процес фінансового капіталу. Потрібно знайти наступний розв'язок $\{x_{it} \geq 0, i = \overline{1, n}, t = \overline{1, T}\}$ при якому цільова функція максимізується.

Дана модель може використовуватися за умови коли власного фінансового капіталу кластера достатньо для забезпечення виробничо-господарських та фінансових потреб підсистем та структури в цілому. Проте на практиці ймовірним є випадок, коли власного фінансового капіталу може бути недостатньо для потреб інтегрованої структури. Припустимо, що для покриття визначеного дефіциту є можливими використання кредиту k у двох банках обсягом не більше Q_j під C_j відсотків. Індекс банку – $j, j = \overline{1, k}$. Для побудови економіко-математичної моделі у даному випадку потрібно використати ще деяку невідому, додаткову величину U_{ij} , яка означатиме величину взятого

кредиту для i -ої підсистеми кластера в j -банку.

У цілому задача формування у розпорядженні кластеру такої величини фінансового капіталу, яка забезпечить максимум прибутку, із врахуванням вище введених додаткових величин, матиме наступний вигляд:

$$\sum_{i=1}^n \sum_{t=1}^T p_{it} x_{it} - \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^k \frac{100 + C_j}{100} y_{ij} \rightarrow \max \quad (2)$$

За результатами проведеного дослідження побудовано моделі оптимізації формування фінансового капіталу у кластері за умови самофінансування та необхідності залучення позикового фінансового капіталу. В їх основу покладені параметри оптимальності фінансування кожної із підсистем протягом шести місяців при наперед заданих обмеженнях.

Прискорення процесів формування кластерів в національній економіці можливе лише за умови активізації дій у цьому напрямку, в першу чергу, суб'єктів господарювання при відповідному законодавчо-нормативному регулюванні і підтримці зі сторони держави. Запропоновано розглядати державне регулювання функціонування кластерів як цілеспрямований та активний вплив державних органів управління на їх діяльність через використання переважно ринкових важелів регулювання економіки із застосуванням сукупності специфічних форм і методів.

Встановлено, що підвищення ефективності системи державного регулювання функціонування кластерів можливе шляхом:

1. Удосконалення існуючої нормативно-правової бази функціонування кластерів: залучення України до існуючих міжнародних програм з підтримки кластерних ініціатив, розробки та затвердження закону про діяльність кластерів в Україні, прийняття «Концепції створення кластерів в Україні», формування методичного забезпечення, інструкцій з ведення бухгалтерського обліку, надання повноважень єдиному державному органу, який би відповідав за реалізацію державної кластерної політики.

2. Формування сприятливого інституційного середовища функціонування кластерів: публічність ключових рішень щодо регулювання діяльності кластерів, увага інтегрованих структурі загалом, а не окремим її суб'єктам, контроль за дотриманням норм законодавства.

3. Створення конкурентного середовища функціонування кластерів: контроль за дотриманням норм антимонопольного законодавства інтегрованими структурами, моніторинг і динаміка цін на продукцію кластерів, передбачення звітності за використання державного фінансування та інструментів фінансового стимулювання діяльності кластерів.

4. Використання прямих та непрямих фінансових методів регулювання діяльності кластерів, що сприятиме формуванню достатнього обсягу та ефективного використання їх фінансового капіталу:

4.1. Прямі фінансові методи регулювання діяльності кластерів: повне безвідсоткове кредитування, часткове (на рівні 50 %) безвідсоткове кредитування, повна чи часткова компенсація відсотків, що сплачуються комерційним банкам за кредитування.

4.2. Непрямі фінансові методи регулювання діяльності кластерів: податкові пільги – звільнення від оподаткування частини прибутку суб'єктів кластера, яка буде спрямовуватися на фінансування науково-дослідних робіт; зменшення бази оподаткування та ставки податку на прибуток у випадку фінансування суб'єктами кластера інноваційних проектів, звільнення від оподаткування цільових та безоплатних надходжень, надання податкових пільг із оподаткування доходів фізичних осіб працівників кластера, впровадження податкових канікул від 2 до 5 років для новостворених підприємств в межах кластера.

5. Підвищення поінформованості суб'єктів господарювання щодо переваг та можливостей співпраці в межах кластера: формування єдиної інформаційної бази, розробка та функціонування інтернет-сторінки на сайті Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами.

В роботі запропонована структурно-функціональна схема кластера, яка дозволить на практиці реалізувати процес оптимізації формування та використання фінансового капіталу кластера відповідно до визначеного алгоритму. Відповідно їй кластер повинен включати такі основні підсистеми: Координаційну Раду як орган управління, фінансово-організаційний центр як суб'єкт управління фінансовим капіталом, науково-освітній центр, виробників основної продукції та допоміжні, супутні компанії.

Визначено завдання, які повинні вирішувати суб'єкти господарювання в процесі функціонування кластерів :

- окреслення кола бізнес-структур, які виступатимуть ініціаторами формування кластера, в розпорядженні яких є необхідні фінансові, матеріальні, трудові та інтелектуальні ресурси, достатні для створення дієвої його структури;
- визначення переліку всіх підприємств, що входять до складу кластера і, відповідно, формування його структури з виділенням питань, що стосуються юридичних сторін оформлення взаємовідносин, відображення всіх видів взаємодії як в рамках інтегрованої структури та і поза її межами;
- формулювання основних завдань та цілей створення кластера і на їх основі – окреслення конкретних шляхів досягнення;
- розробка системи управління кластером, визначення суб'єкта управління, його повноважень та функцій, шляхів їх реалізації, міри відповідальності;
- розрахунок сукупної потреби у фінансовому капіталі, достатньому для досягнення поставлених цілей, можливостей та конкретного вкладу окремих членів у його формування, а також джерел та правил залучення додаткового фінансового капіталу у разі його недостатності;
- обґрунтування стратегії розвитку кластера у цілому та окремих його учасників на коротко-, середньо- та довгострокову перспективи, а також визначення ролі та функцій окремих учасників у її реалізації;
- інформаційне забезпечення функціонування кластера, у тому числі – визначення джерел та вимог до змісту, обсягу і оформлення інформації, її споживачів, шляхів розповсюдження та кінцевих результатів використання;
- створення форм консолідованої фінансової звітності (внутрішньої і зовнішньої), порядку та відповідальних за її ведення.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади та практичні рекомендації щодо формування і використання фінансового капіталу кластерів, окреслено перспективи їхнього розвитку в економіці України.

Відповідно до поставлених завдань та отриманих науково-практичних результатів сформульовано такі висновки:

1. Формування фінансового капіталу кластерів визначається наступними особливостями: умови функціонування кластера як суб'єкта господарювання, організаційна структура, якісний та кількісний склад об'єднання, рівень, дієвість і функціональність взаємозв'язків між учасниками кластера, ступінь змінності учасників кластера, сукупність зовнішніх (загальноекономічна та політична ситуація в країні, кон'юнктура товарного ринку, законодавчо-нормативне регулювання) і внутрішніх (напрям діяльності, стадія та тривалість життєвого циклу, система управління інтегрованою структурою) факторів. Із врахуванням цього фінансовий капітал кластера – єдина система, яка складається з окремих підсистем, що представляють собою частину фінансового капіталу окремих учасників інтегрованої структури, виділеного ними на добровільних, договірних засадах для реалізації конкретних завдань та досягнення спільних, заздалегідь визначених цілей соціально-економічного розвитку.

2. Методологічні та методичні підходи до дослідження фінансового капіталу кластерів визначаються особливостями об'єкта дослідження. Ці особливості, а також бачення сутності фінансового капіталу кластера як відкритої та динамічної системи, обумовлюють застосування системного підходу до його вивчення із використанням загальних принципів, які мають бути основою дослідження фінансового капіталу кластерів: цілісності, структурності, ієрархічності, взаємозалежності, невизначеності, динамічності та безперервності, наукового обґрунтування, системності, етапності та комплексності, детермінізму.

3. Сучасний стан фінансового забезпечення розвитку економіки України визначається загальноекономічною ситуацією в країні, відсутністю реальних структурних перетворень у національній економіці, а також економічним спадом останніх років. Статистичні дані свідчать про суттєве зниження основних макроекономічних показників протягом 2008-2014 р. р. разом із зростанням кількості збиткових підприємств та негативного сальдо їхньої діяльності. Показники функціонування банківської системи теж свідчать про погіршення її фінансового стану, ліквідності та рентабельності. Ці негативні тенденції є однією із причин недостатнього поширення інтегрованих структур в національній економіці, кількість яких протягом 2010-2014 р.р. знизилася на 3,9 %, що пов'язано також із процесами концентрації промислового виробництва.

4. На основі проведеного дослідження можна констатувати, що кластери є поширеною формою інтеграції суб'єктів господарювання у світовій економіці, особливо в країнах Північної Америки та Західної Європи. Спільними рисами функціонування кластерів у цих регіонах є законодавча і фінансова підтримка

органів державного управління, пріоритетність у розвитку інновацій, співпраці науки та виробництва. Основними джерелами формування фінансового капіталу кластерів цих регіонів є власні кошти підприємств-учасників кластерів, кошти регіональних бюджетів, державних інноваційно-інвестиційних фондів, програм регіонального та кластерного розвитку, а також кошти венчурних компаній.

5. Аналіз функціонування кластерів у дев'яти економічних районах України дозволив виокремити особливості їх створення та діяльності. Більшість кластерів сформована у регіонах із невисоким рівнем розвитку промисловості, низькими макроекономічними показниками, їхня діяльність має переважно консультативно-посередницький характер. Ініціаторами формування виступають регіональні торгово-промислові палати, підприємці та (або) міжнародні організації, а в окремих випадках – науково-дослідні і вищі навчальні заклади. Банківські структури не є повноцінними партнерами у складі функціонуючих кластерів. Джерелами формування фінансового капіталу кластера є власні кошти підприємств-учасників кластера, кошти міжнародних організацій та програм, спонсорська допомога бізнес-структур, благодійні внески юридичних і фізичних осіб, дотації та субсидії з державного та місцевих бюджетів. При цьому механізм формування фінансового капіталу децентралізований: кожен суб'єкт кластера самостійно здійснює пошук та залучення фінансового капіталу, веде фінансову звітність і відповідає за результати його використання.

6. Оптимізація формування та використання фінансового капіталу кластера передбачає формування достатньої величини фінансового капіталу та такого співвідношення власних та позикових джерел, за якого прибуток як результат функціонування структури був би максимальний. Оптимізація фінансового капіталу кластера повинна забезпечувати неперервність процесу його формування, ефективного використання та розподіл фінансових результатів діяльності у відповідності до завдань розвитку як об'єднання у цілому, так і окремих його членів. Управління фінансовим капіталом кластера здійснюється через управління його складом і структурою, фінансовими потоками, трансакційними витратами.

7. Запропоновано дві моделі оптимізації формування фінансового капіталу у кластері за умови самофінансування інтегрованої структури та використання позикового фінансового капіталу. Критерієм оптимізації визначено прибуток як показник, що найбільш повно відображає якісні та кількісні параметри використання фінансового капіталу. Знайдено оптимальний показник фінансування кожної з підсистем протягом шести місяців при відомих лімітах і потребі у фінансуванні за двох варіантів формування фінансового капіталу.

8. Визначено роль органів державного управління та суб'єктів господарювання у процесі створення та діяльності кластерів у національній економіці. Встановлено, що державна політика кластеризації національної економіки включає ринкові та неринкові методи регулювання функціонування кластерів і повинна бути спрямована на формування сприятливого середовища для функціонування кластерів. Запропоновано структурно-функціональну

схему кластера, яка дозволить на практиці оптимізувати формування фінансового капіталу, обґрунтовано основні завдання, які мають вирішувати суб'єкти кластера в процесі його функціонування.

Результати дисертаційної роботи доцільно використовувати для удосконалення формування та використання фінансового капіталу кластерів з метою забезпечення їхньої фінансово-господарської та інвестиційної діяльності необхідним обсягом фінансового капіталу та підвищення ефективності його використання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях України

1. Буснюк С.В. Світовий досвід формування фінансового капіталу в кластерних структурах / С.В. Буснюк // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Том XII, серія «Економіка», Випуск 244 «Актуальні проблеми управління зовнішньоекономічною діяльністю». – Донецьк. – 2012. – С. 234-242 (0,39 д.а.).

2. Буснюк С.В. Державне регулювання процесу формування та функціонування кластерів в Україні / С.В. Буснюк // Економічний форум. – 2014. – №1. – С.23-28 (0,49 д.а.).

3. Лещук В.П. Фінансовий капітал інтегрованих структур бізнесу / В.П. Лещук, С.В. Буснюк // Економічний форум. – 2011. – №2. – С.317-324 (0,67 д.а.) *(особистий внесок автора: узагальнено теоретико-методичні підходи щодо визначення сутності фінансового капіталу)*.

4. Лещук В.П. Теоретичні основи формування фінансового капіталу інтегрованих структур кластерного типу / В.П. Лещук, С.В. Буснюк // Науковий вісник Полтавського університету економіки та торгівлі. Серія «Економічні науки». – Полтава. – 2011. – № 6(51), ч.1 – 416 с. – С. 353-357 (0,50 д.а.) *(особистий внесок автора: виокремлено особливості формування фінансового капіталу кластерів)*.

5. Буснюк С.В. Особливості функціонування інтегрованих структур кластерного типу в європейській економіці / С.В. Буснюк // Економіка та держава. – 2013. – №1. – С.67-70 (0,43 д.а.).

6. Лещук В.П. Формування кластерних структур у Волинській області / В.П. Лещук, С.В. Буснюк // Бізнес Інформ. – 2012. – № 11. – С.93-96 (0,42 д.а.) *(особистий внесок автора: висвітлено негативні та позитивні риси впливу кластерів на розвиток регіону)*.

7. Лещук В.П. Особливості формування фінансового капіталу кластерних структур в економіці України / В.П. Лещук, С.В. Буснюк // Сталий розвиток економіки. – 2012. – №6. – С.292-296 (0,47 д.а.) *(особистий внесок автора: проаналізовано діяльність кластерів в національній економіці України, виокремлено характерні риси їх функціонування)*.

8. Буснюк С.В. Фінансово-економічні передумови формування та функціонування кластерів на Волині / С.В. Буснюк // Економіст. – 2014. – №10. – С.42-45 (0,68 д.а.).

Статті у наукових виданнях інших держав

Буснюк С.В. Формирование оптимальной структуры и системы управления кластером / Буснюк С.В. // Проблемы экономики и менеджмента. – 2014. - №1 (№29). – С.17-23 (0,36 д.а.).

Публікації в інших наукових виданнях

1. Буснюк С.В. Агропромислові кластерні формування як ефективний механізм підвищення конкурентоспроможності регіону / С.В. Буснюк // Актуальні проблеми розвитку регіональних АПК: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Луцьк: ЛНТУ, 2011. – С.102-103 (0,12 д.а.).

2. Буснюк С.В. Роль фінансового капіталу у функціонуванні інтегрованих структур кластерного типу / С.В. Буснюк // Стратегія подолання економічної кризи: сутність та практичне застосування: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. – ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». – Одеса: ЦЕДР, 2012. – С.123-125 (0,11 д.а.).

3. Лещук В.П. Кластер як інноваційна форма розвитку підприємств / В.П. Лещук, С.В. Буснюк // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Харків: ХНЕУ, 2011. – С.199-202 (0,14 д.а.) (*особистий внесок автора: узагальнено теоретико-практичні підходи щодо формування кластерів*).

3. Лещук В.П. Роль кластерів в підвищенні конкурентоспроможності регіонів / В.П. Лещук, С.В. Буснюк // Управлінські аспекти підвищення національної конкурентоспроможності: Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції 20-22 жовтня 2011 р. – Сімферополь: Кримський інститут бізнесу УЕУ, 2011. – С.115-118 (0,13 д.а.) (*особистий внесок автора: виокремлено принципи та особливості функціонування кластерів*).

4. Буснюк С.В. Особливості формування інтегрованих структур кластерного типу в економіці України / С.В. Буснюк // Управління стійким розвитком регіону: стан, проблеми та перспективи: Матеріали науково-практичної конференції 15 червня 2012 р. – Павлоград, 2012. – С.24-28 (0,25 д.а.).

5. Буснюк С.В. Перспективи формування в Україні інтегрованих структур кластерного типу / С.В. Буснюк // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 15-16 листопада 2012. – Харків: ХНЕУ, 2012.- 72 с. – С.207-210 (0,16 д.а.).

7. Буснюк С.В. Теоретичні аспекти формування фінансового капіталу інтегрованих структур бізнесу / С.В. Буснюк // Економічний дисбаланс країни: проблеми та шляхи вирішення: XI Міжнародна науково-практична конференція. – «Львівська економічна фундація», 2012. - Ч.І. – С.18-19 (0,13 д.а.).

8. Буснюк С.В. Фінансовий капітал кластерних структур в Україні / С.В. Буснюк // Сталий розвиток підприємств, регіонів, країн: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ: ДВНЗ «Національний гірничий університет», 2012. – Т.2. – 240 с. – С.191-192 (0,16 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Буснюк С.В. Фінансовий капітал кластерів: особливості формування та використання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Львівський національний університет імені Івана Франка. - Львів, 2015.

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методологічні положення та практичні рекомендації щодо формування та використання фінансового капіталу кластерів в національній економіці.

Розглянуто економічний зміст кластерів, виокремлено загальні особливості їх функціонування. На основі дослідження еволюції поглядів на фінансовий капітал, як важливу економічну категорію, особливостей та джерел формування фінансового капіталу сформульовано авторське бачення сутності фінансового капіталу кластера. Окреслено методологічні підходи щодо дослідження формування та використання фінансового капіталу кластера у процесі їхньої діяльності.

Проведено оцінку діяльності кластерів в деяких країнах світу, виокремлено їхні особливості та моделі формування фінансового капіталу. Проаналізовано функціонування кластерів в національній економіці та джерела формування їхнього фінансового капіталу. Здійснено оцінку стану та тенденцій фінансового забезпечення розвитку економіки України у 2008-2014 р. р., проаналізовано кількість інтегрованих та інноваційних структур, а також причини їхнього недостатнього поширення в національній економіці.

Сформульовано практичні підходи щодо формування оптимальної величини фінансового капіталу інтегрованої структури та пропозиції щодо ефективного його використання. Визначено функції органів державної влади та суб'єктів господарювання, що входять до складу кластера в процесі створення та діяльності інтегрованої структури.

Ключові слова: фінансовий капітал, фінансовий капітал кластера, інтеграція, кластер, особливості формування фінансового капіталу кластера, система управління фінансовим капіталом кластера, оптимізація формування та використання фінансового капіталу кластера.

АНОТАЦІЯ

Буснюк С.В. Финансовый капитал кластеров: особенности формирования и использования. – Рукопись.

Диссертация на соискания научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко. – Львов, 2015.

В диссертационной работе проведено комплексное исследование теоретических и методологических основ формирования и использования финансового капитала кластеров, очерчены перспективы их дальнейшего развития в национальной экономике.

Проведено исследование теоретико-методологических основ функционирования кластеров, выделены принципы и особенности процесса их

создания и деятельности. На основании проведенного исследования существующих подходов к толкованию сущности финансового капитала выделены его основные признаки и сформулировано авторское видение. Определены особенности формирования финансового капитала кластеров. Сформулированы методологические подходы к исследованию формирования и использования финансового капитала кластера в процессе деятельности.

Проанализировано закономерности создания кластеров и источников финансирования их развития в некоторых странах мира. Установлено, что кластеры являются распространенной формой территориальной интеграции субъектов хозяйствования в странах Северной Америки и Западной Европы. Исследовано функционирование кластеров в экономике Украины и установлено, что кластеры не являются распространенной формой сотрудничества субъектов хозяйствования. Выделены основные источники формирования финансового капитала кластеров в Украине. Проведен анализ состояния и тенденций финансового обеспечения развития экономики Украины, ход и особенности интеграционных процессов

Сформулированы предложения разграничения функций государства и субъектов хозяйствования в процессе создания и деятельности кластеров. Обоснованы методические подходы относительно предложений формирования оптимальной величины финансового капитала кластера и обеспечение его эффективного использования. Определены вопросы, касающиеся роли и функций субъектов хозяйствования в процессе создания и деятельности кластеров. Предложено организационно-структурную схему кластера, которая позволит на практике реализовать разработанный алгоритм оптимизации формирования и использования финансового капитала интегрированной структуры.

Ключевые слова: финансовый капитал, финансовый капитал кластера, интеграция, кластер, особенности формирования финансового капитала кластера, система управления финансовым капиталом кластера, оптимизация формирования и использования финансового капитала кластера.

SUMMARY

Busniuk S. V. Clusters' Financial capital: particularities of formation and usage. - Manuscript.

A thesis for the Scholarly Degree of Candidate of Economic Sciences in Speciality 08.00.08 – money, finance and credit. – Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2015.

In dissertation work theoretical and methodological positions and practical recommendations are reasonable in relation to forming and use of financial capital of clusters in a national economy. Economic maintenance of clusters is considered, the general features of their functioning are distinguished. On the basis of research of evolution of looks to the financial capital, as an important economic category, features and sources of forming of financial capital authorial vision of essence of financial capital of cluster is set forth. Methodological approaches are outlined in relation to research of forming and use of financial capital of cluster in the process of

their activity.

The estimation of activity of clusters is conducted in some countries of the world, their features and models of forming of financial capital are distinguished. Functioning of clusters in a national economy and source of forming of their financial capital is analysed. The estimation of the state and tendencies of the financial providing of development of economy of Ukraine is carried out in 2008-2014, the amount of the integrated and innovative structures, and also reasons of their insufficient distribution, is analysed in a national economy.

Practical approaches are set forth in relation to forming of optimal size of financial capital of the integrated structure and suggestion in relation to his effective use. The functions of public and subjects of ménage that enter in the complement of cluster in the process of creation and activity of the integrated structure, authorities are certain.

Keywords: financial capital, cluster's financial capital, integration, cluster, particularities of the custer's capital financial formation, management system of the cluster's financial capital, optimization of the cluster's financial capital formation and usage.